

Důležitost kontextu při používání judikatury*

Importance of Context While Using Case Law

Linda Tvrdíková**

Abstrakt

Při interpretaci právních norem dochází k tomu, že interpreti pracují s judikaturou a odkazují na vybrané části soudních rozhodnutí, nebo konkrétně pak na právní věty. To se může jevit jako zcela neproblematické a dokonce jako vhodný prostředek k zajištění právní jistoty, a tedy toho, aby soudní rozhodování nebylo nepředvídatelné. Tím by se mohlo zdát, že to vede k větší míře spravedlnosti, kdy stejné, nebo podobné případy jsou rozhodovány stejně. V tomto článku bude poukázáno na to, že pokud dochází k tomuto používání judikatury a právních vět bez ohledu na kontext, může to naopak vést k tomu, že může docházet k nespravedlnostem. Tento článek si klade za cíl poukázat na to, že kontext je při interpretaci a v důsledku toho i při následném užívání judikatury a právních vět velice důležitým aspektem, který nesmí být opomíjen.

Klíčová slova

Kontext; význam; interpretace; filosofie; kognitivní vědy.

Abstract

When interpreting legal norms interpreters use case law and refer to selected parts of court decisions, or specifically to legal sentences. This may seem completely unproblematic and even an appropriate means of ensuring legal certainty and, therefore, that the court decision was not unexpected. This might seem to lead to a greater degree of justice, where the same or similar cases are decided in the same way. This article will point out that if this use of case law and legal sentences occurs regardless of the context, it may, on the contrary, lead to injustices. This article aims to point out that context is a very important aspect while interpreting the law, consequently while using case law and legal sentences, which must not be neglected.

Keywords

Context; Meaning; Interpretation; Philosophy; Cognitive Sciences.

Úvod

Při interpretaci práva se můžeme setkat s tím, že jednotliví interpreti používají judikaturu, a to ať už vybrané části z argumentace soudů, nebo odkazují přímo na právní věty. Tento samotný fakt by nebyl problematický a byl by v rámci předvídatelnosti soudních rozhodnutí žádoucí, jelikož podobné případy mají být posuzovány podobně. V praxi se ovšem stává, že při používání judikatury dochází k absolutizaci právních vět a ty jsou pak používány bez ohledu na celkový kontext.

* Tento článek je výsledkem badatelské činnosti podporované Grantovou agenturou Masarykovy univerzity v rámci projektu specifického výzkumu MUNI/A/0952/2019 „Judikatura, nebo precedens: Podobnost citovaných rozhodnutí při citacích judikatury“.

** Mgr. Bc. Linda Tvrdíková, doktorandka, Katedra právní teorie, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno / Ph.D. student, Department of Legal Theory, Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic / E-mail: Linda.Tvrdikova@law.muni.cz / ORCID: 0000-0002-9115-1052

Toto je někdy označováno jako kazuistický pozitivismus¹, kde dochází k transformaci právní věty, která vyjadřuje právní názor soudu v jedné konkrétní věci, na abstraktní normu, která se podobá normě přijaté zákonodárcem a tak je s ní následně zacházeno. Právní věty jsou někdy pouze vytknutými citacemi z rozhodnutí, které vznikly v rámci nějakého kontextu. Pokud dojde k jejich dekontextualizaci, může to v konečném důsledku vést k nespravedlnosti a výsledek takového užití může být vzdálen tomu, co mělo být právní větou řečeno.

V tomto textu se nejprve zaměříme na samotné hledání významu. Tento krok je důležitý pro to, abychom si uvědomili, že každá interpretace právní normy a její výsledek je závislý na kontextu. Rozumění právnímu textu totiž neznamená, že rozumíme jednotlivým slovům, ta tvoří pouze viditelný povrch a je třeba je chápat v celkovém kontextu práva.² V rámci tohoto článku se zaměříme na hledání významu za využití teorie filosofie jazyka, konkrétně jazykových her. V další části textu se pak zaměříme na relevantní poznatky kognitivních věd týkající se rozumění jazyku a textu, které podporují výše zvolený přístup k hledání významu v rámci filosofie jazyka. Tyto poznatky jsou použitelné i pro právo a právní teorii, neboť kterýkoli interpret je předně člověkem, v jehož mozku probíhají stejné procesy jako v mozcích dalších lidí³.

Podobný přístup zvolil a podobnou pozici obhájí i Bartosz Brożek, který například ve své knize *Legal Mind* upozorňuje, že vzhledem k tomu k jakým posunům a k jakému vývoji došlo v posledních dekadách v kognitivních vědách, je rozumné a téměř nutné tyto poznatky reflektovat i v teorii práva.⁴ Uvádí, že „pokračující důvěra v extrémní antinaturalismus, postoj nepřátelský jakémukoli empirickému výzkumu, zkombinovaná s vírou v to, že právní uvažování a myšlení může být rekonstruováno někým, kdo sedí ve svém pohodlném křesle a používá lingvistické a logické analýzy, je spíše výrazem strachu, než dobře promyšlenou výzkumnou strategií.“⁵

1 BOBEK, Michal, Zdeněk KÜHN a kol. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vyd. Praha: Auditorium, 2013, s. 185. ISBN 978-80-87284-35-3.

2 MYŠKA, Matěj, Terezie SMEJKALOVÁ, Jaromír ŠAVELKA a Martin ŠKOP. Creative Commons and Grand Challenge to Make Legal Language Simple. In: PALMIRANI, Monica, Ugo PAGALLO, Pompeu CASANOVAS a Giovanni SARTOR. *AI Approaches to the Complexity of Legal Systems. Models and Ethical Challenges for Legal Systems, Legal Language and Legal Ontologies, Argumentation and Software Agents*. Berlin, Heidelberg, New York: Springer, 2012, s. 277. ISBN 978-3-642-35730-5.

3 Samozřejmě je zde rozdíl v tom, že právníci mají, nebo by měli mít více zkušeností s právem a jeho interpretací. Díky znalostem nabytým v rámci vzdělávání, by měli být schopni s právními texty pracovat lépe než běžný občan. V každém případě to nic nemění na tom, že i jejich mozky jsou lidskými mozky. Ostatně i procesu učení, rozhodování a dalším se kognitivní vědy věnují a nepochybně vliv zkušeností, informací a vzdělávání.

4 BROŽEK, Bartosz. *Legal Mind*. Cambridge: Cambridge University Press, 2020, s. 4. ISBN 978-108-49325-3.

5 BROŽEK, Bartosz. *Legal Mind*. Cambridge: Cambridge University Press, 2020, s. 4. ISBN 978-108-49325-3. Překlad z originálu vlastní.

Opačný názor naopak zastávají například Thomas R. Lee a Stephen C. Mouritsen. Ti uvádějí, že jejich „tezí je, že slova mají význam, který může být z teoretického hlediska poznán a jeho správnost poměřována za užití principů a metod vypracovaných v oblasti lingvistiky.“ (Viz LEE, Thomas R. a Stephen C. MOURITSEN. Judging Ordinary Meaning. *The Yale Law Journal*, 2018, roč. 127, č. 788, s. 792–879.)

V tomto textu se oprostíme od tohoto strachu, který je pochopitelný, neboť pokud používáme běžně akceptované teorie, pak se cítíme v bezpečí a máme pocit jistoty⁶, a svou pozornost zaměříme na výsledky empirických výzkumů, které byly provedeny a které poukazují na důležitost kontextu při interpretaci a rozumění textu.

Z předešlých informací bude zřetelné, že právní věty jsou výsledkem interpretačního procesu, který je závislý na daném kontextu, proto pak není možné, aby byly používány zcela mechanicky a aby s nimi bylo operováno bez jakékoli návaznosti na tento kontext, kterým je mimo jiné i skutkový stav. Není možné používat právní věty, nebo jiné vybrané části soudních rozhodnutí, aniž by se přihlíželo k věcné podobnosti daných případů a celkovému kontextu. Pokud totiž k takovému užívání judikatury dochází, pak to nenabourává pouze princip dělby moci, jak upozornila Terezie Smejkalová⁷, ale může to zapříčinit nespravedlnost a arbitrárnost rozhodování, kde nebude zohledňována odlišnost rozhodovaných případů.

V poslední části textu budou výstupy teoretické části propojeny s praktickým příkladem, který je vybrán z rozhodovací praxe českých soudů. Jedná se o případ, kde v rozhodnutích, na jejichž právní věty odkazuje soud, byly poměrně dobře zachyceny inference a byly uvedeny přesvědčivé a racionální důvody pro rozhodnutí soudu. Problém nastal v tom, že při použití právních vět nevzal soud v potaz kontext a nápovědy pro to, že se má jeho uvažování vydat jiným směrem, a jeho rozhodnutí bylo v důsledku toho nespravedlivé.

1 Interpretace jako jazyková hra

I na interpretaci práva je možné nahlížet prizmatem porozumění textu obecně, a proto se nejprve budeme zabývat interpretací práva jako jazykovou hrou v návaznosti na pozdní filosofii Ludwiga Wittgensteina. Ta se značně liší od jeho původní filosofie, kterou prezentuje v *Tractatus Logico-Philosophicus* (dále jen „Traktát“). Tam k jazyku uvádí, že „*jednoduché znaky použité ve výroku se nazývají jmény*.“ (Traktát, 3.202) „*Jméno označuje předmět. Předmět je jeho významem*.“ (Traktát, 3.203) „*Logický obraz faktů je myšlenka*.“ (Traktát, 3) „*Souhrn výroků je jazyk*.“ (Traktát, 4.001)⁸ Zde můžeme vidět, že primární důraz je kladen na slovo jako obraz předmětu.

6 BROŽEK, Bartosz. *Myslenie: Podrecznik uzytkownika*. Cit. podle BROŽEK, Bartosz. *Legal Mind*. Cambridge: Cambridge University Press, 2020, s. 4. ISBN 978-108-49325-3.

7 SMEJKALOVÁ, Terezie. Judikatura, nebo precedens? *Právník*, 2009, č. 19. Dostupné z: *Codexis* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 5. 2020].

8 WITTGENSTEIN, Ludwig. *Tractatus logico-philosophicus*. Cit. dle HUBÍK, Stanislav. Wittgenstein – filosofie kompromisu a rezignace. K rané a pozdní koncepci filosofie u L. Wittgensteina. *Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity. Studia minora facultatis philosophicae Universitatis brunensis*, 1974/1975, B 21–22, s. 98.

Už například John Austin si ale všímá toho, že slovo má význam, který je odvozený od smyslu, v jakém má význam věta, v níž se slovo vyskytuje. Abychom byli schopni správně poznat význam slova, je nutné, abychom pochopili významy vět, v kterých je nalézáme.⁹ Už Austin tedy poukazuje naopak na přednost vět před slovy.

Pokud bychom chtěli tuto teorii demonstrovat na příkladu, pak můžeme uvést například odlišné chápání slova „matka“, a to v závislosti na kontextu už samotné věty.

Ve Vyhlášce Ministerstva zahraničních věcí se můžeme dočíst, že „(...) *matky se zevnitř rozklepou nebo přivraží*.“¹⁰ Pokud bychom vycházeli například z definic ve slovníku, mohlo by dojít k dosti nepříjemné interpretaci daného ustanovení. Samozřejmě se v tomto případě jedná o šroubové matky. Toto však nedovodíme jen z významu samotného slova, ale až z jeho použití v dané větě v daném kontextu. Oproti tomu, vezmeme-li si ustanovení trestního zákoníku, že „*matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí při porodu nebo hned po něm své novorozené dítě, bude potrestána odnětím svobody na tři léta až osm let*.“¹¹ V tomto kontextu běžného uživatele českého jazyka nenapadne přemýšlet nad tím, že by se myslela šroubová matka. Samotné slovo tomu však nenapoví.

K podobnému závěru pak dospívá i Wittgenstein ve *Filosofických zkoumáních*, když tvrdí, že „*význam slova je jeho užívání v jazyce*.“¹² Zároveň s tím si pokládá otázku „*Co je vlastně slovo?*“, na kterou odpovídá, že „*je analogická otázka ,Co je šachová figurka?*“¹³ Je zaveden pojem jazykových her. Ten má reflektovat to, že jazyk používáme při různorodých aktivitách¹⁴. Při určování významu je důležitý způsob jejich užití.

Vezměme si, že někde vidíme nápis:

„*Zavírejte dveře! Topí se.*“

Pokud uvidíme tento nápis na dveřích panelového domu, zřejmě nás napadne, že dům je vytápěn topením, aby v něm nebyla zima. A jelikož nechceme topit zbytečně, tak

⁹ AUSTIN, John. Význam slova. *Organon F: Mezinárodní Časopis Pre Analytickú Filozofiu* [online]. 1998, roč. 5, č. 3, s. 250–265, s. 251 [cit. 28. 4. 2020]. Dostupné z: <https://philpapers.org/rec/AUSVS>

¹⁰ III.1. Vyhlášky Ministerstva zahraničních věcí č. 70/1996 Sb., o Úmluvě o celním projednávání mezinárodních přeprav nákladů prováděných automobilovou dopravou. *Codexis* [online]. [cit. 28. 4. 2020]. Dostupné z: <https://app.codexis.cz/doc/CR/96738/s/matky>

Celé znění daného ustanovení je:

„*Způsobu uzavření ložného prostoru musí odpovídat těmto podmínkám: 1. jakákoliv závěrová zařízení ložného prostoru (např. dvířka) musí být opatřena zařízením umožňujícím jednoduše a běžně přiložit celní závěru. Musí být k závěrovému zařízení přivařena nebo připevněna alespoň dvěma šrouby, jejichž matky se zevnitř rozklepou nebo přivraží.*“

¹¹ § 142 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník. *Codexis* [online]. [cit. 28. 4. 2020]. Dostupné z: <https://app.codexis.cz/doc/CR/17044/s/142>

¹² WITTGENSTEIN, Ludwig. *Filosofická zkoumání*. Praha: Filozofický ústav AV ČR, 1993, bod 43. ISBN 8070070404.

¹³ Ibid., bod 108.

¹⁴ PEREGRIN, Jaroslav. Wittgenstein a pravidla našich jazykových her. *jarda.peregrin.cz* [online]. S. 2 [cit. 29. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.jarda.peregrin.cz/mybibl/PDFTxt/536.pdf>

žádáme ostatní, aby zavírali dveře. Situace našeho interpretování daného se však může změnit už pouze tím, že tento nápis uvidíme na ceduli u plaveckého bazénu. V tomto případě totiž připadá v úvahu ještě další varianta. Někáký plavec se topí, chce se utopit a chce na to mít klid, tak nás žádá, abychom zavírali dveře, jelikož třeba nechce, aby ho rušil hluk z šaten. Tuto interpretaci zřejmě nebudeme považovat za úplně tu nejpravděpodobnější, ale mohla by nás napadnout. Vzhledem k tomu, že většina z nás nechce nechat nikoho umřít, tak bychom se asi raději ujistili, zda se v bazénu opravdu nikdo netopí.

Jde tedy o to, v rámci jaké jazykové hry jsou tyto výrazy použity. Jaroslav Peregrin upozorňuje, že v rámci těchto her je důležité postavení pravidel¹⁵, v jakém kontextu slova používat a jak. Tato pravidla nemusí být explicitně formulovaná. Můžeme k nim dospět tak, že pozorujeme praxi těch, kdo danou hru hrají. Nejedná se však pouze o to vypořádat, jaké chování se pravidelně vyskytuje, neboť se může stát, že dochází k pravidelnému porušování pravidel. Toto porušení pravidel by mělo být signalizováno kritickými postoji ostatních hráčů.¹⁶ Na základě toho pak musíme dovodit, jaké je správné užití těchto implicitních pravidel.

Toto lze přenést i do roviny právní teorie a interpretace právních textů. V mnohých případech rovněž nemáme explicitně stanovená pravidla, jak postupovat. Řídíme se nějakými implicitními pravidly, kdy vybíráme to, co je podle našeho názoru správné¹⁷. Existují různé teorie ohledně toho, jak dospět ke správnému významu, ale žádná z nich nemá podporu všech právních teoretiků nebo praktiků. Na správnost, či nesprávnost interpretace pak může být poukazováno prostřednictvím kritiky ze strany akademiků, praktiků

¹⁵ „Pomysleme na to, v jakých případech říkáme, že nějaká hra se hraje podle určitého pravidla!

*Pravidlo může být pomůckou při výuce příslušné hry. Ten, kdo se učí, je s ním seznámen a cvičí se v jeho používání. – Nebo je nástrojem hra samotná. – Nebo: určité pravidlo není používáno ani při vyučování, ani při hře samotné, ani není fixováno v nějakém soupisu pravidel. Člověk se učí této hře tím, že přihlíží, jak ji druhý hraje. Říkáme však, že se hraje podle těch a těch pravidel, protože nějaký pozorovatel může vyčíst tato pravidla z praxe hry, – jako jakýsi přírodní zákon, kterým se řídí herní úkony. – Jak ale pozorovatel rozliší v tomto případě chybu hrajících od správného herního úkonu? – Pro to existují příznaky v chování hráčů. Pomysli na charakteristické chování toho, kdo opravuje nějaké přerušování. Rozpoznat, že to dělá, by bylo možné, i kdyby jeho řeči nerozumíme.“ WITTGENSTEIN, Ludwig. *Filosofická zkoumání*. Praha: Filozofický ústav AV ČR, 1993, bod 54. ISBN 8070070404.*

¹⁶ PEREGRIN, Jaroslav. Wittgenstein a pravidla našich jazykových her. *jarda.peregrin.cz* [online]. S. 3 [cit. 29. 4. 2020]. Dostupné z: <http://ww.jarda.peregrin.cz/mybibl/PDFTxt/536.pdf>

¹⁷ „O způsobu použití slova jsem řekl, že toto použití není všude ohraničeno pravidly. Ale jak vlastně vypadá hra, která je pravidly všude ohraničená? Její pravidla nepřipouštějí žádnou pochybnost, ucpávají všechny díry, které by si mohla najít? – Nemůžeme si myslet určité pravidlo, které řídí používání pravidla? A pochybnost, kterou takového pravidlo odstraňuje – a tak dále?

Ale tím není řečeno, že pochybujeme proto, protože určitá pochybnost je pro nás myslitelná. Mohu si docela dobře myslet, že někdo pokaždé, než otevře dveře svého domu, pocítí pochyby, jestli se za nimi nerozervela propast (a může se jednou i ukázat, že měl svými pochybnostmi pravdu) – ale kvůli tomu přece jen v podobném případě sám nepochybují. (...)

Jakým způsobem se mohu řídit podle určitého pravidla? – jestliže to není otázka po příčinách, tak je to otázka, jak zdůvodnit to, že na základě tohoto pravidla jedním takto.

*Jestliže jsem vyčerpал všechny zdůvodnění, tak nyní narážím na tvrdou skálu a na ní se můj rýč ohýbá. Mám pak sklon říci: „Prostě jedním takto.““ WITTGENSTEIN, Ludwig. *Filosofická zkoumání*. Praha: Filozofický ústav AV ČR, 1993, bod 84 a 217. ISBN 8070070404.*

či veřejnosti. Odlišný názor může být vyjádřen i prostřednictvím disentu. Všechny tyto formy konstruktivní kritiky mají své opodstatnění a své místo. Pokud totiž shledáme nějakou argumentaci přesvědčivější a přiléhavější, může být v dalším rozhodnutí nebo v rámci opravných prostředků použita.

V kontextu právní teorie můžeme nalézt snahy o to explicitně pravidla pro hledání významu právních textů formulovat. Jak bude uvedeno níže, tak žádná z těchto snah nebyla úspěšná – ani textualisté, ani intencionalisté a ani purposivisté nebyli schopni identifikovat jedinou správnou cestu k nalezení správného významu.¹⁸ Zdá se tak, že konečné rozhodnutí, který způsob soudce vybere, je pak na něm¹⁹. Měl by to být způsob, který se mu zdá nejrozumnější a nejsmysluplnější, a to v daném případě. Zde můžeme odkázat na Brandomovu tezi, že hra na „ptání se a dávání důvodů“²⁰ je tou nejdůležitější v rámci inferencí, tedy v rámci odvozování nějakých výroků z jiných.²¹ Význam není žádnou statickou entitou, ale je relativně dynamický, a to v závislosti na kontextu. Snahy textualistů, intencionalistů, purposivistů a dalších, jsou snahou o to, aby byl upřednostněn jeden z mnoha způsobů, jak získat náповědy k tomu, jak dojít k výsledku a kde získávat důvody pro naše rozhodnutí. To však není ideální způsob, neboť tím nemůžeme dojít k co nejobjektivnějšímu posouzení. Jak uvidíme v následujících podkapitolách, tak žádná snaha o explicitní a jasné formulování pravidel jazykových her v rámci interpretace práva nebyla úspěšná.

1.1 Kontextuální význam

Jak bylo výše demonstrováno, tak v běžném, ale i v právním životě, hraje kontext užití slov důležitou roli. Můžeme tak například rozhodnout, jaký význam ponese slovo „matka“, nebo jaký význam přikládat výroku „Zavítejte dveře! Topí se.“ Tento jev bývá označován jako „pragmatické obohacení“²². Svou roli zde hrají sdílené předpoklady mluvčího a posluchače. Fallon uvádí příklad, kdy se vlastník pozemku rozhodne z něj udělat park, kde však dá jako podmínku, že mohou vstoupit pouze lidé s dobrým charakterem. Můžeme si představit situaci, že v určitém místě mají lidé sdílenou představu, že mít

18 FALLON, Richard H., Jr. The Meaning of Legal „Meaning“ and Its Implications for Theories of Legal Interpretation. *The University of Chicago Law Review*, 2015, s. 1279.

19 Podobně např. FALLON, Richard H., Jr. The Meaning of Legal „Meaning“ and Its Implications for Theories of Legal Interpretation. *The University of Chicago Law Review*, 2015, s. 1266; Opačný názor pak můžeme spatřovat u originalistů. Viz SOLUM, Lawrence B. The Fixation thesis: The Role Of Historical Fact In Original Meaning. *Notre Dame Law Review* [online]. Roč. 91, č. 1 [cit. 30. 4. 2020]. Dostupné z: <https://scholarship.law.nd.edu/ndlr/vol91/iss1/1/>; Tomuto přístupu se budeme věnovat v podkapitole 1.2 Zamýšlený význam.

20 V originále „giving and asking for reasons“.

21 BRANDOM, Robert B. *Articulating Reasons: An Introduction to Inferentialism*. Harvard: Harvard University Press, 2001, s. 162. ISBN 978-0674006928.

22 MARMOR, Andrei. *The Language of Law*. Oxford: Oxford University Press, 2014, s. 22 a násl. ISBN 978-0-19-871453-8.

dobry charakter znamená být například holohlavý. Všichni lidé, kteří nejsou ostříhání dohola, by tak na základě této sdílené představy mluvčího a jeho nejbližšího okolí byli vyloučeni.²³ Zde můžeme spatřovat jistou „omezenost“ tohoto přístupu. Pokud by tento nápis byl umístěn v jiném prostředí, kde například dobrý charakter znamená mít dlouhé vlasy, podmínky pro vstup by byly zcela opačné.

Tuto jazykovou hru, kde je za správný význam slov považován ten, co je nalezen prostřednictvím sémantického kontextu, se pokoušeli hrát textualisté. Podle nich „*je text právem a text je to, co má být sledováno a respektováno*.“²⁴ Pro určení významu je pak důležitým aspektem posoudit to, co by jako význam daného textu dovedl kompetentní uživatel daného jazyka v rámci sémantického kontextu.²⁵ Oproti této staré škole se však staví noví textualisté. Tito moderní textualisté odmítají názor, že interpretace se může pohybovat pouze v mezích ohraničených právními předpisy.²⁶ Problém je totiž i v tom, co se ještě za tento sémantický kontext počítá. Patří sem například legislativní historie? Převažující názory ve společnosti, které by mohly pomoci rozlišit rozumné od nerozumného?²⁷

Navíc, v některých případech se sami textualisté uchylují k řešení, kde nakonec namísto sémantického kontextuálního významu dospějí spíše k tomu, že je nutno použít rozumný význam. Když pro konečné určení významu musí použít imaginárního rozumného člověka.²⁸ V některých případech se tak ani samotní textualisté nedrží svých vlastních pravidel hry.

1.2 Zamýšlený význam

Hovoříme-li o zamýšleném významu, pak nás zajímá, s jakým záměrem bylo konkrétní sdělení řečeno. Paul Grice tvrdí, že význam, který mluvčí dává svým výroky, je to, co by nás mělo zajímat. To je ten základní význam.²⁹ Na Grice pak tímto směrem navazuje John Searle, který tvrdí, že „*říkáme-li, že mluvčí něco minil použitím X v rámci nějakého*

²³ Fallon ve svém textu uvádí jako příklad „být bělochem“ a „být černochem“. Vzhledem k současné situaci autorka raději volí místo toho „být holohlavý“ a „nebýt holohlavý“ / „mít dlouhé vlasy“. FALLON, Richard H., Jr. The Meaning of Legal „Meaning“ and Its Implications for Theories of Legal Interpretation. *The University of Chicago Law Review*, 2015, s. 1256.

²⁴ SCALIA, Antonin. Common-law courts in a Civil-Law System: The Role of the Federal Courts in Interpreting the Constitution and Law. *Mason Lec* [online]. S. 22 [cit. 30. 4. 2020]. Dostupné z: http://masonlec.org/site/files/2012/05/Rao_Scalia-essay.pdf

²⁵ MANNING, John F. What Divides Textualists from Purposivists? *Columbia Law Review* [online]. 2006, roč. 106, č. 1, s. 91 [cit. 30. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4099461?seq=1>

²⁶ MANNING, John F. The Absurdity Doctrine. *Harvard Law Review* [online]. 2003, roč. 116, č. 8, s. 2456 [cit. 30. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/pdf/1342768.pdf?seq=1>

²⁷ FALLON, Richard H., Jr. The Meaning of Legal „Meaning“ and Its Implications for Theories of Legal Interpretation. *The University of Chicago Law Review*, 2015, s. 1283.

²⁸ Ibid.

²⁹ GRICE, Paul. *Studies in the Way of Words*. Harvard: Harvard University Press, 1991, s. 117. ISBN 978-0674852716.

*ilokučního aktu, pak tím říkáme, že mluvčí chtěl, aby jeho promluva měla nějaký efekt na obecenstvo (na posluchače) prostřednictvím toho, že jsou schopni mu tento záměr připsat.*³⁰ V právní teorii je pak toto reflektováno, když po soudcích chceme, aby přemýšleli takovým způsobem, že si sami sebe představí jako daného zákonodárce, dostanou se do jeho mozku a představí si, jak by přesně ten zákonodárce, který uzákonil daný text, chtěl, aby se aplikoval.³¹ Toto je v právní teorii označováno jako subjektivně historický výklad, ovšem ani jeho praktická využitelnost není nesporná.

V této jazykové hře, která je spojována s intencionalisty³², mohou totiž nastat značné komplikace. Pokud hovoříme s jedním člověkem, kterého třeba ještě dobře známe, můžeme odhadnout jeho záměr. V případě právních předpisů pak nastává problém, že zákonodárce není jedna osoba, která by měla nějaký jeden cíl. Zákonodárce je několik osob, kteří mohou mít i navzájem si konkurující cíle.³³ Je tedy nemožné, a dá se říci, že i vcelku nesmyslné, ptát se na mentální stav zákonodárce. Jedná se tak spíše o smyšlený konstrukt, pomocí kterého chceme zrekonstruovat, co asi zákonodárce tím kterým ustanovením myslel. I přes to se můžeme setkat s názory, že „*úmysl, nebo záměr zákonodárce je odpovědí na všechno.*“³⁴

Tento konstrukt pak vzniká za použití ještě širšího kontextu. Jedná se o kontext historický a historicko-společenský, kdy za použití například důvodových zpráv, našich znalostí společenského uspořádání a toho, co se daným právním předpisem mělo řešit, můžeme zkonstruovat, co měl zřejmě zákonodárce v úmyslu. Souběžně s těmito znalostmi můžeme využít i znalostí toho, jak byla v této době využívána slova, která zákonodárce použil.

1.3 Rozumný význam

K ilustraci rozumného významu můžeme využít notoricky známý příklad „Žádná vozidla v parku“. Máme si představit, že v tomto parku, kam nesmějí žádná vozidla, se jednomu chodci přihodil vážný úraz. Hlídač parku teď čelí rozhodnutí, zda má do parku vpustit sanitku, či nikoli. Odpověď na tuto otázku může hledat například i v zamýšleném významu, kdy může spoléhat na to, že vlastník parku, kdyby vzal v potaz, že se může něco takového stát, tak by určitě pro sanitku udělil výjimku. Toto může hlídač parku dovodit například z toho, že vlastníka dobře zná. Nebo může přistoupit k interpretaci,

³⁰ SEARLE, John R. *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 1970, s. 184. ISBN 978-0521096263.

³¹ POSNER, Richard A. Statutory Interpretation – in the Classroom and in the Courtroom. *University of Chicago Law Review* [online]. 1983, s. 817 [cit. 30. 4. 2020]. Dostupné z: https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2873&context=journal_articles

³² FALLON, Richard H., Jr. The Meaning of Legal „Meaning“ and Its Implications for Theories of Legal Interpretation. *The University of Chicago Law Review*, 2015, s. 1286.

³³ SCALIA, Antonin. *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts*. West, 2012, s. 241. ISBN 978-0314275554.

³⁴ FISH, Stanley. Intention Is All There Is: A Critical Analysis of Aharon Barak's Purposive Interpretation in Law. *Cardozo Law Review*. 2007–2008, roč. 29, s. 1109–1146, s. 1143. Dostupné z: [https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/cdozo2&div=44&id=&page= \[cit. 30. 4. 2020\]](https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/cdozo2&div=44&id=&page= [cit. 30. 4. 2020]).

kteřá předpokládá, že je rozumným člověkem a v takovémto případě by nechtěl, aby se dané pravidlo aplikovalo.³⁵

V této jazykové hře dovozujeme význam daných výrazů z toho, jaký účel by měl být přiřazen danému ustanovení za předpokladu, že zákonodárci jsou rozumné osoby, které sledují rozumné účely.³⁶ I v tomto případě se jedná o konstrukt, který využívá imaginace interpreta, který si musí představit, jaké hodnoty a cíle zákonodárce sledoval. Na základě toho se pro něj pak stává srozumitelným to, v jaké podobě zákonodárce dané ustanovení přijal a jak ho má interpret vykládat. V tomto případě vstupují do hry i morální a praktická odůvodněnost. A v případě, že by následky aplikace daného pravidla měly hrozné následky, tak se od jeho aplikace upustí.³⁷

Tato pravidla hry obhajují purposivisté. Podle nich musíme zákonodárci připisovat rozumné účely, které sleduje, a na základě toho tedy právním předpisům rozumné významy. Kdyby však měla interpretace spočívat pouze na těchto rozumných významech, pak by to nebylo zcela ideální, neboť každý soudce může mít pojetí toho, co je rozumné, odlišné, někdy. Proto jsou důležité i sémantický, kontextuální význam, ale i zamýšlený význam.³⁸

Dalším problémem je určení toho, kdo je rozumnou osobou. „*Pozitivní definice rozumnosti je logicky nemožná.*“³⁹ Například už John Rawls rozlišoval mezi racionalitou a rozumností. Tvrdí, že pokud víme, že jsou lidé racionální, pak nemůžeme určit cíle, které budou sledovat, ale můžeme říci, že jich budou chtít dosáhnout nějakým inteligentním způsobem. Pokud však víme, že jsou lidé rozumní, pak víme, že se budou při svém jednání řídit tak, že vezmou v potaz následky svého jednání, a to tak, že vezmou v potaz i ostatní a jejich blahobyt.⁴⁰ Pokud předpokládáme rozumného zákonodárce, pak bychom měli předpokládat, že bere v potaz i zájmy ostatních.

1.4 Dílčí závěr

Z výše uvedeného můžeme dovodit, že nelze hovořit o nějakém jediném možném správném způsobu, jak dospět k významu právních textů. V každém případě, ať je zvolena

35 FALLON, Richard H., Jr. The Meaning of Legal „Meaning“ and Its Implications for Theories of Legal Interpretation. *The University of Chicago Law Review*, 2015, s. 1260–1261.

36 HART, Henry M. a Albert M. SACKS. *The Legal Process: Basic Problems in the Making and Application of Law*. University Casebook Series: Foundation Press, 1995, s. 1374. ISBN 978-1566622363.

37 FALLON, Richard H., Jr. The Meaning of Legal „Meaning“ and Its Implications for Theories of Legal Interpretation. *The University of Chicago Law Review*, 2015, s. 1275.

38 Ibid., s. 1286.

39 MILLER, Alan D. a Ronen PERRY. The Reasonable Person. *New York University Law Review* [online]. 2012, roč. 87, č. 2, s. 391 [cit. 30. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.academia.edu/2746736/Reasonable_Person_The

40 SIBLEY, W. M. The Rational versus the Reasonable. *The Philosophical Review* [online]. 1953, roč. 62, č. 4, s. 554 [cit. 30. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2182461?seq=1>

jakákoli forma jazykové hry, vždy hraje důležitou roli nějaký kontext. Při pokusech o formulaci jasných pravidel hledání významu se zdá, že ani textualisté, ani intencionalisté a ani purposivisté nebyli úspěšní v tom ohledu, že by byli schopni identifikovat jedinou správnou cestu k nalezení správného významu.⁴¹ Jak bylo uvedeno například u textualismu, tak v některých případech upustili od sémantického kontextuálního významu a sklouzli k hledání významu rozumného. V následující části textu, kde se ubereme k poznatkům kognitivních věd, tento jev osvětlíme. Uvidíme, že kontext, a to nejen jazykový (důležitou úlohu při interpretaci totiž sehrává i osoba samotného interpreta), hraje při interpretaci textu zásadní roli.

2 Důležitost kontextu v rámci určování významu – kognitivní vědy

V této části se zaměříme na výsledky výzkumů, které byly provedeny v oblasti kognitivních věd. V této oblasti probíhala řada výzkumů, které se zaměřovaly a zaměřují na to, jak dochází k tomu, že člověk rozumí tomu, co mu druhý sděluje, a to ať už prostřednictvím mluveného slova, nebo prostřednictvím slova psaného. Z toho důvodu, že právo a právní texty jsou rovněž psanými sděleními, jsou tyto poznatky důležitým zdrojem informací. V rámci těchto výzkumů se dospělo k tomu, že kontext hraje velice důležitou roli, neboť v rámci něho jsou nám poskytovány nápovědy nutné k určení významu, objektivního posouzení a interpretace.

2.1 Úroveň slov, slovních spojení a vět

Některé výzkumy se zaměřovaly na rozumění významu samotných slov, kde se vědci snažili zmapovat, která centra mozku se aktivují, pokud slyšíme daná slova.⁴² Původně se domnívali, že pro jazyk a jeho porozumění jsou důležité dva regiony v mozku, a to přední část levé hemisféry, která by měla odpovídat naší schopnosti produkovat slova a slovní spojení, tou druhou je pak oblast, která se nachází v zadní části levé hemisféry a ta byla spojována s porozuměním slovům a větám. V současné době se ukázalo, že situace není tak jednoduchá. Tyto regiony jsou stále velice důležitou součástí i současných výzkumů, ukázalo se však, že jen prostřednictvím nich nelze přeměnit myšlenky na slova a opačně. K této hypotéze dospěli neurovědci na základě mnoha individuálních

41 FALLON, Richard H., Jr. The Meaning of Legal „Meaning“ and Its Implications for Theories of Legal Interpretation. *The University of Chicago Law Review*, 2015, s. 1279.

42 Viz například DAMASIO, Hanna, Daniel TRANEL, Thomas GRABOWSKI, Ralph ADOLPHS a Antonio DAMASIO. Neural systems behind word and concept retrieval. *Cognition*, 2004, roč. 92, s. 179–229. ISSN 0010-0277; BINDER, Jeffrey R., Rutvik H. DESAI, William W. GRAVES a Lisa L. CONANT. Where is the semantic system? A critical review and meta-analysis of 120 functional neuroimaging studies. *Cerebral Cortex*, 2009, roč. 19, s. 2767–2796. ISSN 1047-3211; GRABOWSKI, Thomas, Hanna DAMASIO, Daniel TRANEL, Laura L. Boles PONTO, Richard D. HICHTWA a Antonio DAMASIO. A role for left temporal pole in the retrieval of words for unique entities. *Human Brain Mapping*, 2001, roč. 13, s. 199–212. ISSN 1097-0193.

klinických zjištění, která ukazovala na to, že i při poškození jiných regionů mozku dochází ke specifickým narušením jazykové kompetence uživatelů jazyka.⁴³

Například pacienti, kteří měli poškozený přední sektor levého spánkového laloku, měli problém s pojmenováváním konkrétních osob. Nejednalo se o to, že by zapomněli, o koho se jednalo, byli schopni poskytnout popis dané osoby tak, že i nezávislý pozorovatel věděl, na koho zaměřují svou pozornost, nebyli však schopni je pojmenovat. Nebyly schopni přiřadit dané bytosti konkrétní název. Na druhou stranu však byli schopni pojmenovávat jakékoli předměty, ať už přírodní nebo uměle vytvořené, a byli schopni užívat slova k popsání vizuálních vjemů. U pacientů, kteří měli poškozenou zadní část temporoparietální křižovatky, která se opět nachází zcela mimo regiony, které byly původně spojovány s jazykem a porozuměním jazyku, nebyli schopni pojmenovávat manipulovatelné předměty, jako jsou nástroje. Naopak, byli schopni zcela normálně pojmenovávat osoby nebo zvířata. I v tomto případě byli schopni do detailů popsat, k čemu tyto nástroje slouží, z čeho jsou vyrobeny, byli schopni určit jejich velikost, ale nebyli schopni k nim přiřadit správná slova. Jejich neschopnost přiřazení pojmů k předmětům tak nebyla způsobena tím, že by nebyli schopni tyto předměty rozeznávat. Dospěli k závěru, že konkrétní segregované regiony vyššího stupně levé hemisféry jsou zodpovědné za nalezení správných slov pro konkrétní entity, které náleží do odlišných konceptuálních kategorií. Ale to, že jsme schopni tyto jednotlivé entity rozeznat a přiřadit k nim příslušné konceptuální znalosti, je závislé na segregovaných regionech jak pravé, tak levé hemisféry.⁴⁴ Fázi přiřazení pojmu k předmětu nebo situaci tak vždy předchází přiřazení konceptu. Tyto koncepty však nelze chápat jako pevně dané spojení konceptu a slova. Lze si je spíše představit jako síť, kde nějaká vstupní informace aktivuje jejich příslušnou část – mohou mít různé subkategorie⁴⁵. Důležitou úlohu sehrává vstup („input“), který spustí asociace.⁴⁶

43 DAMASIO, TRANEL, GRABOWSKI, ADOLPHS, DAMASIO, 2004, op. cit., s. 180.

44 Ibid., s. 192–193.

V této spojitosti je poměrně zajímavým faktem, že právě pravá hemisféra, která je „citlivější“ na emoce, je využívána pro imaginaci a je důležitá pro intuitivní rozhodování (viz JOSEPH, R. The right cerebral hemisphere: emotion, music, visual-spatial skills, body-image, dreams, and awareness. *Journal of Clinical Psychology*, 1988, roč. 44, č. 5, s. 630–673). Oproti tomu levé hemisféře bývá připisováno logické a kritické myšlení a odůvodňování. Viz CORBALLIS, Michael C. Left brain, right brain: facts and fantasies. *PLoS Biology*, 2014, roč. 12, č. 1, e1001767.

45 Můžeme mít například obecnou kategorii „ženy“, která se může dělit na subkategorie „matka“, „stará žena“, „podnikatelka“, kde každá tato subkategorie s sebou nese zase svůj vlastní význam a evokuje v nás jiné pocity a myšlenkové schéma. (Viz např. WEBER, Rennie a Jennifer CROCKER. Cognitive proces in the revision of stereotypic belief. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1983, roč. 45, č. 5 [cit. 6. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Jennifer_Crocker/publication/224012674_Cognitive_Processes_in_the_Revision_of_Stereotypic_Beliefs/links/09e41510981c58f1bc000000/Cognitive-Processes-in-the-Revision-of-Stereotypic-Beliefs.pdf)

46 BREST, Paul a Linda Hamilton KRIEGER. *Problem solving, decision making and professional judgment: A Guide for Lawyers and Policymakers*, Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 311. ISBN 9780195366327.

V rámci dalších experimentů se ukázalo, že důležitou změnou v rámci tohoto vstupu může být už to, že dané slovo použijeme v nějakém slovním spojení. V rámci těchto výzkumů se vědci zaměřili na to, zda a jak se mění význam jednotlivých slov, pokud účastníci experimentů mají určit jejich význam jako samostatných slov bez jakéhokoli kontextu, nebo v rámci slovních spojení. Už na této úrovni se projevilo to, že i tento minimální kontext hraje svou roli. Bylo zjištěno, že s takto porovnanými významy se mohou stát čtyři různé věci. Význam může zůstat nezměněný (zůstává v plném rozsahu tak, jak je jeho „default mode“, tedy nějaký výchozí bod), může se zúžit, může být rozšířen, nebo se může zcela změnit. Tato změna závisela vždy na konkrétním spojení slov ve větách.⁴⁷ Tento fenomén známe dobře i z praxe v rámci interpretace práva. Některé pojmy mohou být interpretovány extenzivně⁴⁸, některé restriktivně⁴⁹, u některých může pak být jejich výklad odlišný od jejich obvyklého významu⁵⁰, u některých pojmů dochází k jejich interpretaci bez změny významu⁵¹. V případě právní interpretace však mnohdy nehraje roli pouze slovní spojení, ale též „scenario-mapping“, tedy nějaké mapování scénářů (o tomto více v následující podkapitole). V takovém případě je kontext ještě mnohem širší.

Další zjištění tohoto výzkumu bylo, že čím více jsou dané pojmy abstraktní, tedy je pro člověka složitější jim přiřadit nějaký konkrétní referent, tím více jsou náchylné k těmto změnám v závislosti na kontextu.⁵² Toto zjištění je velice důležité pro právo a právní vědu, neboť právní texty jsou formulovány v jazyce poměrně abstraktním. U některých pojmů lze nalézt jejich referenty v reálném světě. Tak tomu je například u pojmů stavba, matka a jiných. Můžeme se však setkat s pojmy, které k žádným takto hmatatelným

---

47 KREITLER, Shulamith a Hans KREITLER. Meaning effects of context. *Discourse Processes* [online]. 1993, roč. 16, č. 4, s. 438 [cit. 28. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01638539309544848>

Na straně 439 je uvedena tabulka s jednotlivými zaznamenanými změnami ve významu.

48 Viz např. Nález ústavního soudu ze dne 5. 12. 2012, č. j. IV. ÚS 444/11-1.

49 Viz např. Nález ústavního soudu ze dne 6. 4. 2005, sp. zn. II. ÚS 87/04.

50 Viz např. Nález ústavního soudu ze dne 6. 4. 2005, sp. zn. II. ÚS 87/04, kde Ústavní soud přiznává, že „Ústavní pořádek jednak může obsahovat vlastní definici v něm užívaných pojmů, jednak tyto pojmy mohou i bez takové definice nabývat autonomního významu odlišného od významu stejných pojmů užívaných v běžné řeči či v podústavních předpisech.“

51 Viz např. Nález ústavního soudu ze dne 6. 4. 2005, č. j. II. ÚS 87/04. Ústavní soud navazuje na své konstatování, že pojmy mohou nabývat zcela autonomního významu. „Take by tomu nicméně mělo být spíše vyjimečně, neboť i ústavní pořádek je součástí právního řádu a je nutno předpokládat, že pokud ústavadárce zvolí určitý výraz, činí tak při vědomí toho, jak je obvykle v právním řádu chápán. Rozdílně interpretovat bez jednoznačně uchopitelného kritéria totožné pojmy užívané napříč právními předpisy navíc porušuje zásadu bezrozpornosti právního řádu a požadavek předvídatelnosti a srozumitelnosti práva.“

52 KREITLER, Shulamith a Hans KREITLER. Meaning effects of context. *Discourse Processes* [online]. 1993, roč. 16, č. 4, s. 440 [cit. 28. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01638539309544848>

a materiálním věcem nereferují. V právu s nimi operujeme vcelku běžně, ať už se jedná o pojem odpovědnosti nebo základních práv.⁵³

Tato základní zjištění napovídají tomu, že význam vět není možné odvozovat od významů jednotlivých slov. V rámci jednotlivých ustanovení právních textů není příliš směřodlatné upínat se na hledání významu slova jako takového.

2.2 Úroveň textu

Výše bylo uvedeno, že se při interpretaci nelze zaměřit na interpretaci jednotlivých slov bez ohledu na kontext. Stačí se tedy zaměřit na jednotlivá ustanovení a interpretovat je samostatně? Je úroveň vět dostatečná pro porozumění textu? Například Antonio Damasio tvrdí, že nikoli. Lidé jsou totiž schopni vytvářet texty, které jsou sice složeny z vět a jednotlivých slov, ale jejich význam přesahuje jednotlivé části, z kterých je složen.⁵⁴ Význam celého textu se tak nerovná součtu významů jednotlivých vět.⁵⁵

Toto je zapříčiněno tím, že pokud dochází k chápání textu, tak ho čtenář interpretuje v souvislostech. Lidé potřebují vidět a vidí ve světě kolem sebe nějaký pořádek, vzory a smysl. Nahodilost, chaos a bezesmyslnost je pro nás nepřirozená.⁵⁶ To se projevuje i při našem rozumnění textu. Člověk nejen vnímá daný text, ale dochází u nás k tomu, že tyto vzájemné souvislosti dovozujeme. Dochází k tomu, že v rámci inferencí používáme naše znalosti světa a zákonitostí v něm, k tomu, abychom vyplnili případné mezery.⁵⁷ Těmito mezerami se myslí to, co není explicitně řečeno.⁵⁸

Inference se liší ve stupni toho, jak jsou důležité pro pochopení textu. Můžeme je dělit na nutné inference, kauzální inference a rozvíjející inference. Nutné inference jsou pro pochopení textu zcela zásadní. Susan E. Haviland a Herbert H. Clark je nazývali jako přemost'ující inference. Jejich význam je v tom, že spojují jednotlivé věty v rámci diskurzu. Jsme tak schopni referovat k něčemu, co bylo zmíněno dříve v textu, a na základě

53 DRÁPAL, Jakub. Martin Madej: Hranice abstrakce v právní vědě. *Jiné právo* [online]. [cit. 28. 4. 2020]. Dostupné z: <https://jinepravo.blogspot.com/2018/04/martin-madej-hranice-abstrakce-v-pravni.html>

54 DAMASIO, Antonio et al. Decoding the Neural Representation of Story Meanings Across Languages. *Human Brain Mapping*, 2017, roč. 38, č. 12, s. 6096. ISSN 1097-0193.

55 Opačný názor představili například Kintsch and Van Dijk (1978), kteří tvrdili, že porozumění významu vět je prvním a základním krokem v porozumění významu celého textu. Viz DAMASIO, Antonio et al. Decoding the Neural Representation of Story Meanings Across Languages. *Human Brain Mapping*, 2017, roč. 38, č. 12, s. 6096. ISSN 1097-0193.

56 GILOVICH, Thomas. *How We Know What Isn't So, the Fallibility of Human Reason in Everyday Life*. Dotisk vydání. New York: Free Press, 1993, s. 9. ISBN 978-0029117064.

57 SANFORD, Anthony J. a Catherine EMMOTT. *Mind, Brain and Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 12. ISBN 978-1139084321.

58 Pokud například čteme větu, že „Přda byla zavátá velkým množstvím sněhu“, tak z toho dovozujeme, že je zima a nikoli léto. Používáme k tomu naše znalosti a zkušenosti. Viz SANFORD, Anthony J. a Catherine EMMOTT. *Mind, Brain and Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 13. ISBN 978-1139084321.

toho dané věty interpretovat.⁵⁹ Kauzální inference jsou pro naše porozumění textu rovněž velice důležité, díky nim vidíme spojitosti a text vnímáme jako souvislý. Text nebo daný příběh nám díky nim přijde jako tok událostí, které na sebe navazují, a jedna zapříčiňuje druhou. Posledním typem jsou rozšiřující inference, někdy rovněž označované jako predikční. Jejich funkce není spojená s tím, že by nám pomáhaly samotnému porozumění textu, ale na základě nich můžeme předpokládat, co se bude dít dále. V jejich případech dochází k tomu, že čím více máme podporujících tvrzení k jejich vyvození, tím spíše se objeví. Není u nich nutné, aby daný text, nebo tvrzení, které podporuje jejich vyvození, byly v blízkosti, jelikož jsou již vytvořené a jde jen o to, že se nám v rámci nějakého kontextu vynoří z paměti.⁶⁰ S pomocí těchto inferencí tvoříme celek, který je pro nás srozumitelný.

Tyto inference, jak bylo naznačeno, pro nás mohou být dostupné na různém stupni. Nejdostupnějšími jsou pak takové, které jsou podpořeny kontextem. S touto myšlenkou pracuje i výše zmíněný model mapování scénářů. Anthony Sanford a Simon Garrod tvrdí, že v rámci interpretace textu pracujeme již s nějakými koncepty, které nám jsou známé. Tyto se objevují jako scénáře, v rámci nichž daný text uvažujeme a rozumíme mu. Když čteme text, tak se snažíme ho do takového scénáře zasadit a následně interpretovat tak, aby do něj zapadal. Tyto scénáře mají relativně statickou povahu a vytvářejí pozadí pro interpretaci. Pro porozumění textu však není důležitá jen tato relativně statická část, ale i část dynamická. V této dynamické části se pak nacházejí konkrétní osoby, které mají v rámci scénáře své role, objekty a jejich jednání.⁶¹ Scénáře se nacházejí v dlouhodobé paměti a následně jsou velmi rychle aktivovány vstupem, který se k nám prostřednictvím jazyka dostane.⁶² Pokud operujeme v rámci jednoho scénáře, neznamená to, že v rámci něho musíme zůstat. K těmto změnám pak dochází na základě „náповěď“, které nám jsou dány prostřednictvím jazyka.

Prostřednictvím těchto scénářů spojujeme i jednotlivá jednání a situace jako příčinu a následek. Můžeme si představit, že čteme o dopravní nehodě. Je uvedeno, že řidič jel rychle dolů ulicí, když vtom naboural. Pokud by se nás někdo zeptal na příčinu, pak nejčastější odpovědí bude, že řidič úmyslně jel moc rychle, a to i přesto, že mohou existovat i jiná vysvětlení. Například nemusel chtít jet rychle, ale mohl mít porouchané auto a palivo mohlo být přílišně vstřikováno, nebo se mu mohly porouchat brzdy. Tato vysvětlení nás však bez dalších relevantních důvodů, proč bychom si to měli myslet,

---

59 SANFORD, Anthony J. a Catherine EMMOTT. *Mind, Brain and Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 14. ISBN 978-1139084321.

60 Ibid., s. 15–16.

61 SANFORD, Anthony J. a Simon C. GARROD. The role of scenario mapping in text comprehension. *Discourse Processes* [online]. 11. 11. 2009, s. 162 [cit. 28. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01638539809545043>

62 Ibid., s. 163.

tedy použít pro interpretaci jiný scénář, nenapadnou.⁶³ Pokud je nám však dána informace, která nás upozorňuje na to, že se stalo něco neobvyklého, pak jsme schopni uvažovat mimo „základní“ scénář, který je nám nejrychleji dostupný, a začneme se tázat na důvody, proč tomu tak bylo.⁶⁴

Člověk je schopen představit si různé scénáře a dívat se na ně z různých perspektiv. Jsme schopni vytvořit si teorii mysli dalších osob, kde dokážeme vzít v potaz jejich znalosti, zkušenosti a emoce⁶⁵. Na základě toho pak vyvozujeme inference dle těchto jejich znalostí a nikoli podle znalostí, které máme my. Tuto schopnost mají i vyšší primáti. Člověk se navíc dokáže na situaci dívat z neutrálního hlediska, tedy hodnotit ji tak, jak by ji hodnotil zbytek společnosti, ve které se jedinec nachází.⁶⁶ Jsme tak schopni sociálního cítění, uvažování a myšlení v kontextu celé společnosti. S touto naší schopností je pak spojována oblast specifických sektorů prefrontálního kortexu. Pokud jsou poškozeny, tak dochází k tomu, že takto poškození pacienti nejsou schopni činit akceptovatelná (rozumná) rozhodnutí a zároveň u nich dochází k tomu, že nejsou schopni sociálního cítění. Dochází k syndromu morálně špatného chování („moral misbehavior syndrom“).⁶⁷ Jedinec, který má takto poškozený mozek, je pak schopen představit si různé scénáře, ale není schopen se rozhodnout, který z nich je ten nejvhodnější.⁶⁸

S tím se pojí i otázka morálních rozhodnutí, která jsou se sociálním cítěním úzce spojena. Ta jsou podle zjištěných informací velice rychlá a automatická. V těchto otázkách se pak projevují morální preference jedince. V experimentu, který byl prováděn na dvou skupinách, kde jedna byli křesťané a druhá nekřesťané. Těm byly předloženy věty, které závisely i na morálních postojích – například „Myslím si, že eutanázie je akceptovatelná/neakceptovatelná.“ U obou skupin výsledky ukázaly, že pokud věta obsahovala slovo, které bylo v souladu s jejich přesvědčením, vedla k jejich rychlejšímu

⁶³ SANFORD, Anthony J. a Catherine EMMOTT. *Mind, Brain and Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 35. ISBN 978-1139084321.

⁶⁴ Hilton a Slugoski uvádějí příklad, kdy si Sally koupila něco v obchodě. Pokud je nám to takto dáno, pak nás nic nepřekvapí, jelikož lidé si běžně v obchodě kupují věci. Pokud je nám však dodána informace, že Sally si nikdy před tím nic v obchodě nekoupila, tak se začneme ptát na důvody, proč tomu nyní bylo jinak. Viz HILTON, Denis J. a Ben R. SLUGOSKI. Knowledge-based causal attribution: The abnormal conditions focus model. *Psychological Review*, 1987, roč. 93, č. 1, s. 75–88.

⁶⁵ SANFORD, Anthony J. a Catherine EMMOTT. *Mind, Brain and Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 52. ISBN 978-1139084321.

⁶⁶ TOMASELLO, Michael. *Natural History of Human Thinking*. Harvard: Harvard University Press, 2018, s. 88. ISBN 978-0674986831.

Tomasello hovoří o kulturním pozadí našeho myšlení. Jsme schopni reflexe našeho uvažování a myšlení na základě tohoto kulturního pozadí.

⁶⁷ DAMASIO, Antonio. Neuroscience and Ethics: Intersection. *American Journal of Bioethics*, 2007, roč. 7, č. 1, leden, s. 3–7.

⁶⁸ DAMASIO, Antonio. *Descartes' Error*. Velká Británie: Vintage Publishing, 2006, s. 27. ISBN 978-0099501640.

zpracování v rámci tvorby významu daných vět.⁶⁹ Na základě tohoto posouzení pak docházelo k dalším inferencím. Vzhledem k tomuto dává dobrý smysl, že věci, ve kterých je řešena například i otázka hodnot, bývají řešeny před nejvyššími soudy, nebo Ústavním soudem, kde rozhodují v senátech, nebo v plénu. Může tak dojít k dialogu, kde se mohou střetávat různé názory a převážit by měl ten, který je nejvíce přesvědčivý.

Pro porozumění textu je tak důležitá nejen úroveň vět, ale celkový kontext, v rámci něhož daný text uvažujeme. Naše znalosti a zkušenosti jsou při interpretaci velmi důležité a tvoří její pozadí, na základě kterého pak dochází k inferencím. Na tomto místě je vhodné poznamenat, že vzhledem k tomu, že jsou inference závislé na pozadí, které je tvořeno znalostmi a zkušenostmi, tak se zde projevuje i to, zda je daný člověk v daném případě laikem, nebo profesionálem – ti mohou na základě svých znalostí dovozovat i mnoho dalších věcí, které laik nedovodí.⁷⁰ Z tohoto důvodu dává dobrý smysl, že soudci musí mít právní vzdělání⁷¹, během něhož by měli získat povědomí nejen o právních textech, ale i právu jako celku, jeho principech a fungování ve společnosti.

V další kapitole budou tyto teoretické poznatky propojeny s praxí. Vysvětlíme úlohu, kterou sehrává odůvodnění rozsudků, co vše se z něho můžeme dozvědět a proč bychom při užívání judikatury měli dbát na kontext, v rámci něhož bylo rozhodnutí učiněno a vydáno. Rovněž upozorníme na to, jakou úlohu sehrávají samotné právní věty a proč na ně nelze odkazovat bez ohledu na celkový kontext, a to i v případě stanovisek, která jsou ze své povahy již určitým zobecněním – i v jejich případě se totiž může stát, že se při vytržení z kontextu z dobře odůvodněného závěru a právního názoru může stát nástroj nespravedlnosti a mohou být značně nepřiléhavé řešenému případu.

3 Užívání právních vět

Odůvodnění rozsudků jsou zaznamenáním inferencí, tedy explicitním vyjádřením důvodů, které měl soud pro své rozhodnutí v daném případě.⁷² Toto zaznamenávání inferencí je v právu velice důležité. Proto je zcela opodstatněné, že soudní rozhodnutí

⁶⁹ BERKUM, Jos J. A. van, Bregje HOLLEMAN, Mante S. NIEUWLAND, Marte OTTEN a Jaap MURRE. Right or wrong? The Brain's fast response to morally objectionable statements. *Psychological Science*, 2009, roč. 20, s. 1092–1099.

Tento experiment byl prováděn pomocí metody ERP, tedy evoked response, event-related potentials. Pomocí ní se „měří (pasivní) elektrofyziologické reakce nervového systému na podněty.“ Viz Neurologické zobrazování mozku. *Wikisofia* [online]. ISSN 2336-5897 [cit. 20. 5. 2020]. Dostupné z: https://wikisofia.cz/wiki/Neurologick%C3%A9_zobrazov%C3%A1n%C3%AD_mozku

⁷⁰ BERGEN, Benjamin K. *Louder Than Words: The New Science of How the Mind Makes Meaning*. New York: Ingram Publisher Services US, s. 215–216. ISBN 98-0465028290.

⁷¹ § 60 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., zákon o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů.

⁷² BRANDOM, Robert B. *Articulating Reasons: An Introduction to Inferentialism*. Harvard: Harvard University Press, 2001, s. 162. ISBN 978-0674006928.

musí být řádně a dostatečně odůvodněna. Jak si všímá Wittgenstein, tak „*přehledný popis (totiž) umožňuje pochopení, které spočívá právě v tom, že „vidíme souvislosti“*. Odtud *důležitost nacházení a vynalézání mezičlánků. Pojem přehledného popisu má pro nás základní význam. Označuje naši zobrazovací formu, způsob, jak věci vidíme*.“⁷³ Měli bychom v něm nalézt odpovědi na to, proč daný případ byl rozhodnut tak, jak byl. Pokud seznáme, že je zde skutková podobnost a byl řešen stejný právní problém, pak bychom v rámci předvídatelnosti soudního rozhodování měli, pokud závěr soudu shledáme rozumným⁷⁴, jeho interpretaci následovat a v takovém případě tedy můžeme právní větu použít jako podporu pro naše rozhodnutí. Při užívání právních vět je však nutné mít na paměti, že samotné právní věty mají sloužit pouze jako vodítko. Je tomu z toho důvodu, že „*v případech právních vět se interpretace provedená v konkrétním rozhodnutí vytyká před text rozhodnutí, bez popisu konkrétních relevantních skutkových okolností a bývá formulačně zobecněna*.“⁷⁵ Právní věty jsou totiž, jak správně poznamenává Nejvyšší správní soud, „*shrnutí právního názoru obsaženého v rozhodnutí soudu vytvořené pro účely publikace ve sbírce soudních rozhodnutí, (které) nepředstavuje obecně platné pravidlo schopné samostatné existence, nýbrž je třeba ji vnímat jednak v kontextu právní normy, kterou má vykládat, a jednak v kontextu skutkových právních okolností rozhodnutí, z něž pochází*. Je proto *chybou, pokud je právní věta absolutizována a je jí argumentováno bez ohledu na konkrétní okolnosti rozhodovaného případu*.“⁷⁶ Skutkové právní okolnosti daného případu musí být zohledňovány, neboť v rámci nich mohou být uvedeny „*nápovědy*“ k tomu, že se naše uvažování má vydat jiným směrem. Z toho důvodu je nutné posuzovat každý případ zvlášť, neboť význam je ovlivňován kontextem.

Pokud však dojde k dekontextualizaci, pak se může stát, že dojdeme k absurdním a nespravedlivým závěrům. Je nutné vzít v potaz jedno ze základních pravidel, že stejné se má posuzovat stejně a rozdílné rozdílně. Zda se jedná o podobné případy, nezjistíme ze samotné právní normy nebo ze samotné právní věty, ale je nutno zohlednit celý skutkový stav dříve rozhodovaného případu, na který chceme odkazovat, a případu našeho. Proto je třeba „*ke skutkovým okolnostem kteréhokoli judikátu (...) vždy pečlivě přiblížit, a nikoli mechanicky, bez širších souvislostí přebírat právní závěry, resp. právní věty, jejichž aplikace bez náležitého zohlednění skutkových okolností případu může hypoteticky vést až k vlastnímu popření samotného smyslu daného právního závěru*.“⁷⁷ Podobně pak upozorňuje i Nejvyšší soud na to, že není

73 WITTGENSTEIN, Ludwig. *Filosofická zkoumání*. Praha: Filozofický ústav AV ČR, 1993, s. 66. ISBN 8070070404.

74 Pokud na základě uvedeného odůvodnění seznáme, že byl soud úspěšný ve hře „*ptaní se a dávání důvodů*“. Zda je jeho rozhodnutí rozumné a opodstatněné. (Viz BRANDOM, Robert B. *Articulating Reasons: An Introduction to Inferentialism*. Harvard: Harvard University Press, 2001, s. 162. ISBN 978-0674006928.)

75 SMEJKALOVÁ, Terezie. Judikatura, nebo precedens. *Právník*, 2019, roč. 158, č. 9, s. 852–864. ISSN 0231-7007.

76 Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 9. 2008, č. j. 2 As 57/2008-84.

77 Usnesení Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2012, sp. zn. II. ÚS 2554/12.

možné mechanicky aplikovat právní věty na případy, pokud se nepřihlíží, a to velmi pečlivě, k jedinečným skutkovým okolnostem.⁷⁸

Na tomto místě je nutno podotknout, že soudy, nebo alespoň nejvyšší soudy a Ústavní soud, jsou si této nutnosti přihlížení ke specifickým daného případu vědomy, nebo to alespoň ve svých rozhodnutích takto prezentují, ale i u nich někdy dochází k tomu, že použijí části rozhodnutí například Evropských soudů právě bez zohlednění těchto. Tak se tomu stalo například v nálezu Ústavního soudu Pl. ÚS 3/09-1, kdy se v odlišném stanovisku dočteme, že „*vyvozovat z konkrétních judikátů ESLP založených na specifických okolnostech jedinečných případů obecné závěry o slučitelnosti národní právní úpravy s Úmluvou je třeba vždy s velkou obezřetností a použitá argumentace musí být velmi detailní a komplexní. Podle našeho názoru nelze z textu rozhodnutí ESLP vytrhávat toliko izolované citáty, které vyhovují jedné z mnoha argumentačních linií.*“⁷⁹ V tomto případě se tak jednalo o vytržení izolovaných citátů bez ohledu na kontext, a to z toho důvodu, aby byl autoritou Evropského soudu pro lidská práva podpořen závěr Ústavního soudu.

V některých případech však Ústavní soud pracuje s judikaturou ještě nevhodněji, když používá judikaturu, která není skutkově podobná, neváže se ani ke stejnému zákonnému ustanovení a cituje části rozhodnutí, kdy závěr rozhodnutí je v rozporu s tím, jak Ústavní soud pracuje s momentálním případem. Tak tomu bylo v nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 11/08, kdy nález pracoval s „*prejudikaturou Ústavního soudu. (...) zvláště odkaz na usnesení III. ÚS 233/01 je nepřipadný – tehdy šlo o věc zcela jinou, a řešenou navíc před účinností s. ř. s. Na závěrech vyjádřených právní větou citovaného nálezu IV. ÚS 120/06 – odst. 38. – netřeba ničeho měnit; návrh nálezu však tam judikovaný názor popírá např. tím, že zaměstnavateli přístup k soudu odmíná.*“⁸⁰ Pokud Ústavní soud používá na podporu své argumentace judikaturu, ve které byl výsledek zcela opačný, než ten, kterému má nyní tato argumentace sloužit, tak je více

⁷⁸ „17. Pokud dovoatel odkazoval na náleze Ústavního soudu ve věci ze dne 22. února 2011, sp. zn. I. ÚS 2166/10 (všechna zde označená rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou veřejnosti přístupná na internetových stránkách Nejvyššího soudu <http://nsoud.cz>, zatímco rozhodnutí Ústavního soudu jsou veřejnosti přístupná na <http://nalus.usoud.cz>), ten se týkal problematiky církevního majetku (k možnosti výjimečného prolomení tzv. blokačního paragrafu), přičemž sama okolnost, že dovoatel některé pasáže z tohoto nálezu vyjmul z kontextu skutkových poměrů Ústavním soudem řešeného případu, a bez dalšího je mechanicky dosadil na podporu své dovolací argumentace, navíc bez patřičného vymezení jedné ze čtyř variant předpokladů přípustnosti dovolání, naplnění podmínek podle § 237 o. s. ř. nezakládá.

18. V této souvislosti Nejvyšší soud zdůrazňuje, že při práci s judikaturou a s poukazem na judikovaný právní názor (z předmětného rozhodnutí zpracovanou tzv. právní větu vystihující gros rozsouzeného případu) nutno mít stále na paměti, že nelze takové právní názory čistě mechanicky aplikovat na každý skutkově obdobně vyzařující případ, nýbrž že je zapotřebí při analogickém použití toho či podobného rozhodnutí soudu vždy velmi pečlivě přiblížit k jedinečným skutkovým okolnostem daného případu, a tedy ve světle těchto okolností dosazovat již soudem vyložené právní závěry ve skutkové i právně obdobné věci na konkrétně řešený soudní případ (k tomu srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. března 2013, sp. zn. 30 Cdo 5322/2015).“

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2018, sp. zn. 30 Cdo 5008/2017.

⁷⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 6. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 3/09.

⁸⁰ Odlišné stanovisko soudce Miloslava Výborného, ke kterému se připojily Ivana Janů, Dagmar Lastovecká a Eliška Wagnerová, k nálezu Ústavního soudu ze dne 23. 9. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 11/08.

než namíste, aby řádně toto své rozhodnutí zdůvodnil. Nelze se pouze odvolávat na výňatky z rozhodnutí soudů, jejichž význam v případě dekontextualizace může být zcela posunut.

Takovéto zacházení s judikaturou by nebylo prostředkem pro její ustálení, ale spíše by se tak stala arbitrární. Chceme-li hovořit o objektivnosti judikatury a soudního rozhodování, pak je třeba, aby se rozhodnutí opírala o dostatečné a jasně formulované důvody. Nelze pouze zkratkovitě odkázat na část dřívějšího rozhodnutí a spoléhat na to, že nikdo nebude pátrat po tom, zda jsou případy skutkově podobné, použití právní věty je případné a může tak být dostatečným důvodem i pro rozhodnutí v dalším, daném případě.

V následující části bude uveden příklad toho, co použití dekontextualizovaných právních vět, nebo částí rozhodnutí může způsobit v praxi. Již dříve v textu bylo uvedeno, že pokud používáme judikaturu bez ohledu na skutkovou podobnost daných případů, může dojít k tomu, že rozhodnutí bude nespravedlivé. Nyní si toto tvrzení ověříme v praxi, a to analýzou případu.

3.1 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 560/2008, 28 Cdo 561/2008, 28 Cdo 562/2008 a Usnesení Ústavního soudu č. j. III. ÚS 1538/08-1

Výše uvedenými usneseními Nejvyššího soudu ze dne 5. 3. 2008 byla zamítnuta dovolání žalobkyně, a to s odkazem na názor vyjádřený v právní větě obsažené ve stanovisku Ústavního soudu č. j. Pl.ÚS-st 21/05-1. Toto rozhodnutí následně potvrdil s odkazem na tentýž názor vyjádřený v témže stanovisku i Ústavní soud, když dne 30. 7. 2008 ve svém Usnesení č. j. III. ÚS 1538/08-1 odmítl ústavní stížnost stěžovatelky (žalobkyně/stěžovatelka bude dále označována pouze jako „paní Ž.“). Jak bude uvedeno, jednalo se o rozhodnutí, která se zakládala na aplikaci právní věty bez ohledu na celkový kontext a skutkovou podobnost daných případů, které ve svém důsledku vedly k nastolení značně nespravedlivého stavu.

Paní Ž. se domáhala určení svého vlastnického práva k pozemkům v katastrálním území Třebíč. Paní Ž. v roce 1968 odešla z komunistického Československa, v reakci na to byla roku 1970 odsouzena a uznána vinnou ze spáchání trestného činu nezákonného opuštění republiky a její majetek, tedy i předmětné pozemky, propadl státu. Paní Ž. však byla od roku 1960 vedena v katastru nemovitostí jako vlastníka, po odsuzujícím rozsudku nebyla ze zápisu v katastru nemovitostí odstraněna, ale byla vedena jako vlastníka společně se státem. Roku 1976 bylo státem převedeno užívací právo k pozemkům na město Třebíč. Roku 1991 byl na základě zákona o soudní rehabilitaci zrušen se zpětnou účinností odsuzující rozsudek včetně doplňkového rozhodnutí o propadnutí majetku státu. V návaznosti na to zaslala paní Ž. roku 1992 městu dopis, kde se dotázala, na základě jakého právního titulu má město k pozemku, který ona vlastní, což doložila výpisem z katastru, užívací právo. Město odpovědělo, že mu okolnosti nejsou známy a pozemek nevyužívá. Roku 1996 se setkal manžel paní Ž. se zástupcem města a dle záznamu z jednání diskutovali o tom, zda by vlastníka pozemku, paní Ž., byla ochotná městu pozemky

prodat. Paní Ž. pozemky prodat nechtěla, ale byla ochotná je vyměnit za jiné se srovnatelnou hodnotou. K tomu nedošlo, ale město si pozemky od paní Ž. pronajalo na základě smlouvy ze dne 25. 3. 1996, v letech 1996 a 1997 platilo paní Ž. nájemné. V prosinci roku 1997 město informovalo paní Ž., že nalezlo rozsudky z let 1970 a 1971, které prokazují, že vlastnictví k pozemkům přešlo na stát, a proto považují smlouvu o nájmu za neplatnou a chtějí vrátit zaplacené nájemné. Současně město podalo žádost na katastrální úřad, aby bylo zapsáno jako vlastník.

Roku 2003 se paní Ž. domáhala svého vlastnického práva před obecnými soudy, kdy podala žalobu na určení vlastnictví. Uvedla, že byla vedena nepřetržitě jako vlastník. Roku 2006 soud rozhodl, že vlastnické právo přešlo na stát na základě rozsudku z roku 1971. Pakliže paní Ž. chtěla, aby jí byl majetek navrácen, měla tak učinit v rámci restitucí. Jelikož tak neučinila, tak nemůže využít prostředků na základě obecných právních předpisů, a to s ohledem na právní názor vyjádřený ve stanovisku Ústavního soudu Pl.ÚS-st 21/05 ve spojení s právní větou Rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 1222/2001. Žaloby na určení vlastnictví k pozemkům zamítl. Odvolací i dovolací soud dospěly ke stejnému rozhodnutí jako soud obecný, a to na základě poukazu na tentýž právní názor Ústavního soudu. Paní Ž. se následně obrátila v této věci i na Ústavní soud, ten ústavní stížnost odmítl s poukazem na to, že je vázán právním názorem výše uvedeného stanoviska.

Pojďme se nyní podívat na ony právní věty, na které bylo odkazováno:

„I. Tvrzením vlastnického práva, zejména toho, jež vyžaduje záznam do katastru nemovitostí, v případě absence legitimního očekávání na straně navrhovatele není naplněna preventivní funkce žaloby dle § 80 písm. c) občanského soudního řádu, a tedy není dána ani naléhavost právního zájmu na jejím podání. II. Žalobou o určení vlastnického práva nelze obcházet smysl a účel restitučního zákonodárství. Nelze se účinně domáhat podle obecných předpisů ani ochrany vlastnického práva, k jehož zániku došlo před 25. 2. 1948 a zvláštní restituční předpis nestanovil způsob zmírnění nebo nápravy této majetkové újmy.“⁸¹

„Oprávněná osoba, jejíž nemovitost převzal stát v letech 1948–1989 bez právního důvodu, se nemůže domáhat ochrany vlastnického práva podle obecných ustanovení občanského zákoníku, mohla-li žádat vydání věci podle § 6 odst. 1 písm. p) zákona o půdě.“⁸²

Soudy vzaly v potaz to, že se Ústavní soud a Nejvyšší soud vyjádřily ke vztahu obecných právních předpisů a restitučních předpisů. Na základě toho se pohybovaly v rámci základního scénáře, který byl takový, že pokud vlastnické právo přešlo neoprávněně na stát v době totality, pak měla osoba, která se ho chtěla dožadovat zpět, využít restitučních předpisů, které byly časově omezeny, aby nenastolily velkou míru nejistoty, když by se po několika letech mohli domáhat původní vlastníci, nebo jejich právní nástupci

81 Stanovisko Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2005, sp. zn. Pl.ÚS-st. 21/05.

82 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2003, sp. zn. 31 Cdo 1222/2001.

svých práv vůči dalším osobám, na které mohlo být toto právo převedeno. Pokud tak neučinila, pak se nemůže domáhat prostřednictvím žaloby na určení vlastnictví, neboť restituční zákonodárství je ve vztahu k obecným předpisům ve vztahu speciality, a proto „není možné ani v souzeném sporu obcházet tzv. restituční předpisy a uplatňovat u soudů žalobu dle obecných právních předpisů, a to i vzhledem ke stávající judikatuře Ústavního soudu a Nejvyššího soudu ČR.“⁸³ Soudy poměrně dobře zachytily své inference, problémem však je, že nevzaly v potaz náповědy pro to, že se mají vydat jiným směrem, jelikož zde dochází k narušením těchto kauzálních inferencí, a to dosti zásadním způsobem.

3.1.1 Stanovisko Ústavního soudu Pl.ÚS-st. 21/05

V tomto případě se, jak je zřejmé, jedná o stanovisko Ústavního soudu, to je ze své povahy již nějakým zobecněním a mohlo by být namítáno, že tedy nestojí na konkrétních skutkových okolnostech. Ovšem i v takovémto případě nelze odkazovat pouze na právní větu bez ohledu na celkový kontext, neboť v odůvodnění mohou být uvedeny podmínky, za kterých je právní závěr použitelný a na základě čeho a z jakého důvodu byl tento právní závěr přijat. Nerozhodují tak konkrétní skutkové okolnosti, ale v odůvodnění můžeme nalézt náповědy, zda lze tento právní závěr použít i na další řešení, konkrétní případ. Ústavní soud v rámci tohoto svého stanoviska vysvětlil vztah restitučního a obecného zákonodárství. Ústavní soud se přiklonil k názoru, že restituční zákonodárství je ve vztahu k obecnému zákonodárství ve vztahu speciality. Musí se tak vycházet ze „zásady *lex specialis derogat legi generali*, (...) *tam, kde existuje speciální právní úprava, nelze využít úpravy obecné*“⁸⁴.

Ústavní soud uvádí, že „*platný systém restitučních předpisů (...) je výrazem vůle zákonodárce omezit nápravu spáchaných majetkových křivd na ty, k nimž došlo v tzv. rozhodném období, tj. od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990.*“⁸⁵ K ochraně práv obyvatel v tomto období existoval prostředek ochrany, kterým byla instanční a soudní kontrola správních rozhodnutí. Pokud této ochrany nebylo využito, pak se nelze dovolávat ochrany prostřednictvím současného obecného zákonodárství, jejíž účel je odlišný.

Ústavní soud zdůrazňuje, že na základě rozhodnutí o určovací žalobě je možné provést změnu v katastru nemovitostí, ale že samotná tato skutečnost nenaplnuje podmínky naléhavého právního zájmu. Vlastnické právo žalobce bylo dotčeno před několika desítkami let, nikoli až nyní – „*určovací žaloba zde tedy není nástrojem prevence, nýbrž nástrojem, jímž mají být nabrazeny právní prostředky ochrany ve své době nevyužité nebo neúspěšné a zpochybněná zákonnost před šedesáti lety uskutečněných veřejnoprávních postupů; ve skutečnosti tedy nemíří k nastolení právní jistoty na straně žalobce, nýbrž k jejímu narušení na straně nynějšího vlastníka věci.*“⁸⁶

83 Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 7. 2008, sp. zn. III. ÚS 1538/08.

84 Stanovisko Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2005, sp. zn. Pl.ÚS-st. 21/05.

85 Stanovisko Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2005, sp. zn. Pl.ÚS-st. 21/05.

86 Stanovisko Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2005, sp. zn. Pl.ÚS-st. 21/05.

V tomto ohledu je totiž důležitá ochrana právní jistoty všech osob, tedy i nynějších vlastníků. Pokud by nyní soudy poskytovaly ochranu tvrzenému vlastnickému právu, pak by došlo k značnému narušení právní jistoty osob, které následně vlastnické právo k předmětným nemovitostem nabyly a spoléhaly se na zápis v katastru nemovitostí. Další důležitou okolností je i to, zda osoba, která tvrdí své vlastnické právo, toto vykonávala. Pokud nikoli, pak osoby, na něž tedy vlastnické právo v mezidobí přešlo, neměly jediný důvod domnívat se, že nejsou skutečnými vlastníky. Svou roli zde hraje tedy i zásada legitimního očekávání, kdy „(...) *vlastníku musí být dána možnost počítat s udržení určitého právního stavu a měla by mu být poskytnuta ochrana proti jakékoli změně tohoto stavu, kterou nemohl rozumně očekávat. V opačném případě, za situace, kdy by neexistovala jistota, zda lze nabýt vlastnické právo k nemovitostem, aniž by hrozilo, že za vlastníka nebude následně prohlášen někdo, u něž se mělo za to, že jeho právo zaniklo před více než půlstoletím, a tato situace ani s největší možnou péčí nemohla být v okamžiku převodu předvídána* (...)”,⁸⁷ by došlo k tomu, že stát nesplnil svou povinnost hájit právní zájmy svých občanů, především zájem na tom, aby nedocházelo k zpochybňování současného právního stavu a nevznikala zde značná nejistota.

V případě tohoto stanoviska je tedy zřejmé, že Ústavní soud klade důraz na to, aby nevznikal chaos a právní nejistota, aby osoby, které se mohly svého práva domáhat prostřednictvím zvláštního zákonodárství a neudělaly to, se následně svých tvrzených práv nedomáhaly prostřednictvím zákonodárství obecného. Pokud by toto bylo umožněno, pak by mohlo docházet k tomu, že by si vlastníci nemohli ani po desítkách let být jisti svým vlastnictvím. Tím by docházelo k nabourání právní jistoty a utrpěla by i zásada legitimního očekávání. Toto zdůvodnění je, zdá se, racionální a dobře odůvodněné. Pokud se zaměříme na případ paní Ž., pak ovšem k naplnění těchto podmínek nedošlo a z toho důvodu se zdá být použití tohoto právního závěru uvedeného ve stanovisku nepřiléhavé (viz podkapitola 3.2 tohoto textu).

3.1.2 Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 1222/2001

Další právní větou, na kterou v rámci svého rozhodnutí a odůvodnění ve věci stěžovatelky paní Ž. soudy odkazovaly, byla právní věta rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 1222/2001. I v tomto případě se jednalo o případ, kdy svou roli hrálo restituční a obecné zákonodárství a jejich vzájemný vztah.

V této věci se žalobkyně M. M. domáhala svého vlastnického práva, a to opět určovací žalobou dle obecných právních předpisů. Žalobkyně se ho domáhala vůči žalovaným S. P. – I., a. s. aj., s.r.o (dále jen „žalovaní“). Žalobkyně tvrdila, že v roce 1949 nabyla předmětné pozemky do svého vlastnictví. V roce 1969 sice rozhodl městský národní výbor o jejich vyvlastnění, toto rozhodnutí však podle žalobkyně nikdy nenabýlo právní moci, jelikož ho národní výbor zaslal žalobkyni poštou a doručenkou jejím jménem podepsala

⁸⁷ Stanovisko Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2005, sp. zn. Pl.ÚS-st. 21/05.

neznámá osoba. Jelikož to byl jediný důvod k tvrzení, že žalobkyně pozbyla své vlastnické právo k pozemkům, a vzhledem k tomu, že se vlastnické právo nepromlčuje, tak žalovaná tvrdí, že je oprávněným vlastníkem, byť své vlastnické právo nevykonávala. Stát rovněž dle předpisů platných v rozhodné době nemohl toto vlastnické právo vydržet, proto na něj nikdy nepřešlo.

Tuto argumentaci přijal soud prvního stupně a následně i soud odvolací – ten však připustil, že je proti jeho rozhodnutí možné dovolání, které se bude vztahovat k otázce, „*zda v případě, kdy je dána překážka vydání pozemku podle § 11 odst. 1 písm. c) zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku (dále jen „zákon o půdě“), na který byl uplatněn restituční nárok, lze současně s probíhajícím restitučním řízením uplatnit žalobu na určení vlastnického práva podle občanského zákona.*“⁸⁸

Žalovaní totiž namítali, že se žalobkyně mohla domáhat svého práva prostřednictvím restitučního zákonodárství, konkrétně pak, že ho mohla uplatnit dle § 6 odst. 1 písm. p) zákona o půdě, a pakliže se svého práva tímto způsobem nedomáhala, nebo se ho i prostřednictvím restitučního zákonodárství momentálně domáhá, vylučuje to, aby se toho samého práva domáhala prostřednictvím obecného zákonodárství. Vycházejí z toho, že restituční zákonodárství je svou povahou speciální právní úpravou ve vztahu k zákonodárství obecnému a není možné tímto způsobem restituční zákonodárství obcházet. Smyslem a účelem speciální úpravy bylo zmírnit křivdy, které zde v době totalitního režimu nastaly, ale rovněž to, aby zde nevznikaly křivdy nové. To reflektoval právě výše zmíněný § 11 zákona o půdě, který myslel na situace, kdy došlo k převodu nemovitostí na třetí osoby, nebo zástavbě pozemků, které stát bez právního důvodu nabyt, avšak tyto třetí osoby nabyly právo v dobré víře a spoléhaly na zápis v katastru nemovitostí. V takovém případě pak mělo dojít k tomu, že osobě, které byl majetek tímto způsobem zabaven, vznikl nárok na vydání náhradního pozemku.

Podle žalovaných je rovněž nutno posuzovat a zkoumat „*naléhavost právního zájmu na určení podle § 80 písm. c) OSŘ (...) se zřetelem k okolnostem daného případu. V případě, kdy je žaloba na určení uplatněna současně s výzvou na vydání pozemků podle zákona o půdě a kdy je zjevné, že cílem žalobkyně je pozemky prodat vlastníkům staveb, není dán se zřetelem k § 3 občanského zákoníku (dále jen „ObčZ“) naléhavý právní zájem žalobkyně na určení vlastnického práva k daným pozemkům.*“⁸⁹ Žalobkyně se podle žalovaných pouze snaží získat plnění od žalovaných, kteří již jednou za pozemky v dobré víře zaplatili. Pokud došlo k vadám ve vyvlastňovacím řízení, pak je za ně, podle žalovaných, odpovědný stát, a žalobkyně se svým postupem snaží pouze přenést toto břemeno odpovědnosti, které leží na státu, na žalované, kteří jsou snáze dosažitelnými subjekty, které jednaly v dobré víře.

⁸⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2003, sp. zn. 31 Cdo 1222/2001.

⁸⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2003, sp. zn. 31 Cdo 1222/2001.

Nejvyšší soud připomíná, že je nutno vycházet ze zásady *lex specialis derogat generali* a v případě, kdy jsou upravené nároky zvláštním zákonem, v tomto případě zákonem o půdě, pak je nelze řešit prostřednictvím obecných zákonů. Pouze v případě, kdy zvláštní zákon neobsahuje speciální úpravu, lze postupovat dle zákona obecného. K tomuto však v tomto případě nedošlo, neboť žalobkyně se mohla a měla svého práva domáhat podle § 6 odst. 1 písm. p) zákona o půdě a „*od okamžiku, kdy marně uplynula lhůta k uplatnění restitučního nároku, nelze nadále oprávněnou osobu považovat za vlastníka věci. Tato skutečnost vynikne zejména v případech, kdy pozemek nelze vydat pro překážku, uvedenou v § 11 odst. 1 zákona o půdě a oprávněné osobě je poskytnut náhradní pozemek.*“⁹⁰ Toto je nutno brát v potaz, aby nedocházelo k nepřiměřenému zásahu do právní jistoty, která je jedním ze základních principů právního státu.

Zároveň není podle Nejvyššího soudu možné tvrdit, že by tímto postupem docházelo k zásahům do vlastnického práva původních vlastníků, jelikož ti „*měli možnost uplatnit své právo v zákonných lhůtách, a pokud tak neučinili, zaniklo toto právo tak, jak obdobně zaniká v důsledku vydržení jinou osobou (byť podmínky vydržení a tohoto zániku nejsou totožné, oba instituty mají společné to, že vlastnictví zaniká bez náhrady v důsledku uplynutí určité doby a pasivity vlastníka, který pozbyl držbu věci).*“⁹¹ Z toho důvodu se taková osoba nemůže domáhat určení či ochrany svého vlastnického práva podle obecných předpisů.

3.2 Zhodnocení rozhodnutí – podstatné „maličkosti“

V první řadě nutno poznamenat, že závěr uvedený v rozhodnutí Nejvyššího soudu je náležitě odůvodněný a opodstatněný. Nejvyšší soud zohlednil dobrou víru třetích osob, na které přešlo vlastnické právo a které v dobré víře za pozemky zaplatili. Pakliže došlo ze strany státu k pochybení, pak se nezdá býti spravedlivé, aby za to nesly odpovědnost tyto třetí osoby a měly následně plnit žalobkyni. Tento případ tak naplnil podmínky pro aplikaci obecného právního názoru, který byl následně formulován i Ústavním soudem ve výše uvedeném stanovisku. Hlavními důvody pro přijetí tohoto právního závěru pak byla ochrana právní jistoty, svou roli hrála i zásada legitimního očekávání a dobrá víra třetích osob, které nabyly vlastnické právo k dotčeným nemovitostem.

Je však nutno podotknout, že v případě, který řešil Nejvyšší soud ve výše uvedeném rozhodnutí, a případě, na který byly následně aplikovány právní věty z tohoto rozhodnutí, můžeme spatřit značné skutkové rozdílnosti. To však soudy nevzaly v potaz a postupovaly podle základního scénáře, kde každý měl svou roli a na základě tohoto scénáře byly následně vyvozovány závěry. Obdobně je tomu pak s užitím právního závěru (a odkazem pouze na právní větu stanoviska), který byl formulován ve stanovisku, kde v rámci odůvodnění byly rovněž uvedeny důvody, proč Ústavní soud tento právní závěr přijal.

⁹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2003, sp. zn. 31 Cdo 1222/2001.

⁹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2003, sp. zn. 31 Cdo 1222/2001.

Tento základní scénář lze zjednodušeně popsat takto: Máme zde osobu, domnělého vlastníka, který se snaží po mnoha letech domoci svého vlastnického práva, a to i přes to, že měl podle zvláštních zákonů legální možnost se ho domoci, ale této možnosti nevyužil. Nyní je vlastníkem třetí osoba, která nabyla nemovitost v dobré víře a poskytla za ni plnění. Domnělý vlastník, který nebyl „bdělý“, nyní chce přenést důkazní břemeno na tuto osobu jednající v dobré víře. Díky jeho jednání je narušen princip právní jistoty, který je jedním ze základních znaků právního státu. To nemůžeme připustit.

Soudy však nevzaly v potaz okolnosti – „náповědy“, které narušovaly inferenční řetězec a naznačovaly, že je potřeba přejít na scénář jiný. Pokud se na tyto náповědy zaměříme, pak se jedná zejména o následující:

- a) Paní Ž. nebyla nikdy odstraněna z katastru nemovitostí jako vlastník. Původně tam byla uvedena jako vlastník současně se státem. Ten následně převedl užívací právo na třetí osobu, v tomto případě město. Paní Ž. tak neměla důvod pochybovat o svém vlastnickém právu. Paní Ž. se dozvěděla, že je v katastru nemovitostí zapsáno užívací právo města, tak město ihned kontaktovala, aby se ho zeptala na to, na základě jakého titulu je tam toto právo zapsáno. Město odpovědělo, že neví.
- b) Paní Ž. byla udržována v dobré víře v to, že jí vlastnické právo náleží, a to konkrétně městem. Jak bylo výše uvedeno, paní Ž. a město mezi sebou uzavřeli nájemní smlouvu. Město s ní jednalo jako s vlastníkem nemovitostí a nezavdalo paní Ž. jediný důvod, proč by se měla domnívat, že jí vlastnické právo nenáleží.
- c) Město, tedy třetí osoba, nebylo v dobré víře, že nabylo vlastnické právo. Na město bylo převedeno pouze právo užívací. Město nebylo zapsáno jako vlastník do katastru nemovitostí. V katastru nemovitostí byla celou dobu zapsána paní Ž. Toho si ostatně město bylo dobře vědomo, neboť následně s paní Ž. o předmětných nemovitostech jednalo. Paní Ž. nabídla městu, že pozemky vymění za jiné srovnatelné hodnoty. To město odmítlo a místo toho spolu sepsali nájemní smlouvu.

Zajímavou skutečností je i to, že předmětný rozsudek z roku 1970, kterým byla paní Ž. odsouzena, a její majetek propadl státu, byl „nalezen“ až po tom, co uplynula lhůta pro uplatnění nároků podle restitučních zákonů. Mohlo by se zdát, že toto načasování bylo trochu účelové. Tím bychom se však pouštěli do spekulací. Možná se opravdu jednalo o zvláštní shodu náhod.

V každém případě je nutno zohlednit, že jsou zde značné odlišnosti od původní rozhodované věci, a to zejména z výše uvedených důvodů, a v případě paní Ž. nejsou ani naplněny podmínky pro aplikaci právního závěru vyjádřeného ve stanovisku Ústavního soudu. Paní Ž. neměla sebemenší důvod uplatňovat nárok v rámci restitučního zákonodárství, neboť byla zapsána jako vlastník v katastru nemovitostí, s městem jednala a město s ní jednalo jako s vlastníkem. V tomto případě tak nelze hovořit o tom, že by paní Ž. chtěla obcházet restituční zákonodárství⁹² a zasahovat do právní jistoty

⁹² Jak bylo naznačeno, zdá se, že za toho, kdo chtěl obcházet restituční zákonodárství, by bylo možno spíše považovat právě protistranu, tedy město.

a dobré víry třetích osob. To právě paní Ž. byla udržována státními orgány v dobré víře, že jí vlastnické právo náleží. Město se pak nemůže domáhat určení svého vlastnického práva, a to na základě rozsudku z roku 1970, který byl zrušen.

Naštěstí se paní Ž. nevzdala ani po tom, co ji odmítl pomoci s odkazem na stanovisko a judikaturu Nejvyššího soudu Ústavní soud, a podala stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva⁹³. Ten dal stěžovateli za pravdu.

Závěr

Tento text se zaměřil na proces interpretace právních textů, a to z toho důvodu, aby bylo čtenáři zjevné, že při interpretaci hraje velmi důležitou roli kontext, do kterého je nutno zahrnout i skutkovou podstatu. Výsledkem tohoto procesu je následně rozhodnutí, které má být řádně odůvodněno, aby každý, kdo si dané rozhodnutí a jeho odůvodnění přečte, jasně viděl vzájemné souvislosti, aby byly explicitně popsány inference soudu při rozhodování konkrétního případu. V rámci rozhodnutí a usnesení pak bývají někdy před text vytknuty právní věty, které mají sloužit jako vodítko pro další interpretaci skutkově podobných případů.

Tato praxe by nebyla sama o sobě škodlivá, může pomoci interpretům v orientaci při práci s judikaturou. Pokud je následně shledána skutková podobnost, je v rámci předvídatelnosti soudního rozhodování nasnadě, že i následné rozhodnutí by mělo být v souladu s názorem vyjádřeným v právní větě. V praxi se, bohužel, stává, že interpreti pracují s judikaturou a odkazují na vybrané části soudních rozhodnutí, nebo konkrétně pak na právní věty, a to zcela bez ohledu na celkový kontext a skutkovou podobnost případů. V důsledku této dekontextualizace pak může docházet k tomu, že místo toho, aby byla soudní rozhodnutí předvídatelná, aby docházelo k tomu, že budou spravedlivější, jelikož bude se stejným zacházeno stejně, tak se mohou stát dosti nespravedlivými.

Této problematice se pak věnovala poslední část textu, která měla charakter spíše výlučně praktický, kdy byl analyzován případ paní Ž., která se domáhala ochrany svého práva a českými soudy (nejen obecnými, ale i Nejvyšším soudem a následně i Ústavním soudem) jí byla tato ochrana odmítnuta, a to s odkazem na ustálenou judikaturu a zejména pak na stanovisko Ústavního soudu Pl.ÚS-st. 21/05 a rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 1222/2001. Soudy v tomto případě postupovaly podle základního scénáře, který byl dříve judikatorně nastolen, nevzaly však v potaz, že zde existují rozdílnosti ve skutkových okolnostech, které jim měly sloužit jako nápovědy pro to, že tento scénář v tomto konkrétním případě není použitelný a je třeba hledat jiné – spravedlivější – řešení. Při práci s judikaturou je třeba brát v potaz celkový kontext, který se může případ od případu lišit a i „maličkosti“ mohou ve výsledku zapříčinit značné rozdíly.

---

⁹³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. 4. 2017, věc *Žáková vs. Česká republika*, stížnost č. 2000/09.